

Το Ερευνητικό Έργο της Ελληνικής Βυζαντινής Χορωδίας

Η **Ελληνική Βυζαντινή Χορωδία** αποτελεί δημιούργημα του Λυκούργου Αγγελόπουλου. Το έργο της διευθύνεται, πραγματοποιείται εν πολλοίς με την προσωπική του μέριμνα και στηρίζεται στο δικό του όραμα για τη διάσωση και διάδοση της Βυζαντινής Μουσικής. Ο Λυκούργος Αγγελόπουλος αποτελεί την ψυχή και δίδει το στίγμα της Ελληνικής Βυζαντινής Χορωδίας, που όμως δεν τον πλαισιώνει απλώς. Λειτουργεί ως οργανισμός, στελεχώνεται απο άξιες μονάδες και αποδίδει ως σύνολο. Πρεσβευτής της Βυζαντινής Μουσικής, η Χορωδία διαμορφώνει το κριτήριο της ποιότητας της μουσικής εκτελέσεως, υποστηρίζεται και συνεργάζεται με πολλά μέλη της διεθνούς μουσικολογικής κοινότητας, προωθεί επιστημονικό έργο, ασκεί και διαμορφώνει έναν ικανό αριθμό άξιων ψαλτών που με γνώση και καλλιέργεια επανδρώνουν τα ψαλτήρια και στελεχώνουν την εκπαίδευση.

Σας μιλώ σήμερα για την Ελληνική Βυζαντινή Χορωδία με την ιδιότητα του ιδρυτικού μέλους και Προέδρου της.

Απο την ίδρυσή της το 1977 και με την εως σήμερα δραστηριότητά της - που περιλαμβάνει περισσότερες απο οκτακόσιες συναυλιακές εμφανίσεις σε μουσικές εκδηλώσεις υψηλότερης στάθμης στην Ευρώπη, τη Μέση Ανατολή και την Αμερική καθώς και πλήθος συμμετοχών σε ειδικές λειτουργικές εκδηλώσεις, αξιοσημείωτη παρουσία στη δισκογραφία και τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα, και εκτεταμένη έρευνα στα Βυζαντινά χειρόγραφα και την προφορική παράδοση - η Ελληνική Βυζαντινή Χορωδία υπηρετεί, ευδοκίμως πιστεύομε, τον στόχο του συνδυασμού και της αλληλο-συμπληρώσεως διαφορετικών προσεγγίσεων στη μεγάλη μουσική μας παράδοση εις τρόπον ώστε η εντύπωση στο υλικό της να πραγματοποιείται παραλλήλως με επιστημονικότητα και καλλιτεχνική ευαισθησία. Η διαρκής μουσικολογική έρευνα συνιστά έναν καίριας σημασίας τομέα που υπηρετεί τον στόχο της γνώσεως με επιδίωξη την αισθητική αρτιότητα της μουσικής εμπειρίας και την ουσιαστική αξίωσή της στη λειτουργική πράξη. Υποστηρίζει και κατοχυρώνει τη μουσική εκτέλεση, τη διδασκαλία της Βυζαντινής Μουσικής ως ολοκληρωμένου συστήματος, και τη διάδοση της μεγάλης αυτής Τέχνης που φέρει και προάγει το Ορθόδοξον Ήθος.

Η εντύπωση στις πηγές της γραπτής - χειρογράφους κώδικες και έντυπα βιβλία - και της προφορικής παραδόσεως - ηχογραφήσεις ιστορικές και πρόσφατες - έχει αποδώσει ως σήμερα ένα εντυπωσιακό σε εύρος και σημασία αρχείο θεωρητικού και μουσικού υλικού σπάνιου και δυσεύρετου που διαρκώς εμπλουτίζεται. Συνιστά απο μόνο του αξιολογώτατη συμβολή στη μουσικολογική έρευνα και η εις βάθος μελέτη του αποτελεί έργο μεγάλης κλίμακος, μακρόπνοο και πολλαπλώς απαιτητικό.

Τομείς στους οποίους η Ελληνική Βυζαντινή Χορωδία προωθεί συστηματική μελέτη είναι: Το έργο του Μαΐστορος οσίου Ιωάννου Κουκουζέλη, απο τις μεγαλύτερες φυσιογνωμίες μεταξύ των Βυζαντινών συνθετών. Η ανάσυρση και συλλογή των εξηγήσεων- μεταγραφών του 19ου αιώνας που δεν διεσώθησαν στο ρεπερτόριο της λειτουργικής μας μουσικής, και η συγκριτική μελέτη των απο την οποία προκύπτουν εξαιρετικής σπουδαιότητας ενδείξεις για την φιλοσοφία και την πρακτική της Νέας Γραφής και, κυρίως, για την πραγματικότητα της μουσικής που μετεγράφη. Η διερεύνηση της περιόδου περί τον 16ο αιώνα, που κρύβει τα κλειδιά για την κατανόηση τόσο της προγενέστερης όσο και της κατοπινής παραδόσεως. Τέλος, η συμμετοχή στο ερευνητικό έργο που εκπονεί το Σύνολο ORGANUM του Marcel Perez, συγκριτική μελέτη της μουσικής των παλαιότερων Βυζαντινών κωδίκων του 9ου αιώνας και των αντίστοιχων του παλαιο-Ρωμανικού μέλους στη Δύση.

Ουσιώδη για την αξιολόγηση του έργου που επιτελεί η Ελληνική Βυζαντινή Χορωδία θεωρώ την παρατήρηση οτι το έργο αυτό διέπεται απο πνεύμα συγκεκριμένου επιστημονικής και καλλιτεχνικής αξιώσεως του Βυζαντινού Μουσικού Πολιτισμού. Απο τους

πρώτους και διαρκείς στόχους της η παρουσίαση Βυζαντινών και Μετα-Βυζαντινών συνθετών με έργα τους, συχνά ανέκδοτα, που δεν απαντώνται στο τρέχον εκκλησιαστικό ρεπερτόριο. Μια προσπάθεια ουσιαστικής διεύρυνσης του μουσικού πεδίου της Βυζαντινής στην αντίληψη του κόσμου και εμπλουτισμού του με τα μουσικά επιτεύγματα που στοιχειοθετούν μια μακραίωνη ιστορία πολιτισμού. Προσπάθεια αναδείξεως ενός πολιτισμού στις μεγάλες διαστάσεις του, που διεθνώς αποδίδει τα μέγιστα.

Ως πολλαπλώς ουσιαστική υπογραμμίζω την παρουσίαση συναυλιακών προγραμμάτων με μέλη απο την έρευνα, και την ηχογράφηση αξιοσημείωτου αριθμού μελών εξηγημένων απο την παλαιά παρασημαντική. Ιδιαίτερως επισημαίνω την παρουσίαση έργων μεταγεγραμμένων απο χειρόγραφα της περιόδου πριν την Άλωση, σημειωμένων στην αρχαιότερη Βυζαντινή μουσική γραφή, σπάνιων δειγμάτων υψηλοτάτης τέχνης και μαρτυριών της ιστορικής της διαδρομής, που η έρευνα οδήγησε στο προσκήνιο του μουσικολογικού ενδιαφέροντος και η μουσική εκτέλεση κατέδειξε ως αξιολογώτατης αισθητικής, με εντυπωσιακή απήχηση στο σύγχρονο κοινό. Στα Διεθνή Μουσικολογικά Συνέδρια των τελευταίων ετών - στην Κοπεγχάγη, τη Μόσχα, το Παρίσι - στα εγκαίνια της εκθέσεως Βυζαντινής Τέχνης στο Μητροπολιτικό Μουσείο της Νέας Υόρκης, σε μεγάλο αριθμό συναυλιών και ραδιοφωνικών παραγωγών διεθνώς παρουσίασε έργα αξιώσεων όπως η μοναδική σωζόμενη στους κώδικες με τη μουσική της Ακολουθία των Τριών Παίδων εν Καμίνω με οδηγίες σκηνικής δράσεως, και το Κοινωνικόν Αινείται του Μανουήλ Γαζή, καταχωρισμένο στη διεθνή μουσικολογική γραμματεία ως το αρχαιότερο δείγμα της σπανιότατης δίφωνης γραφής που η έρευνα απεκάλυψε σε χειρόγραφο της Μέσο-Βυζαντινής περιόδου. Και τα δύο σε δική μου μεταγραφή. Στο Διεθνές Συνέδριο της Κοπεγχάγης παρουσίασε Βυζαντινά μέλη σε μεταγραφές πολλών απο τους σημαντικότερους Ευρωπαίους και Αμερικανούς μουσικολόγους. Πρόσφατα στην Οξφόρδη παρουσίασε το Λυχνικόν εις την Παραμονήν των Αγίων Πατέρων εν Νικαία, σπανιότατο δείγμα Ασματικής Ακολουθίας, ευρυτάτης διαδόσεως λειτουργικού τυπικού αρχαίων καταβολών που αντικετεςτάθη στη Ορθόδοξο λατρεία απο το μοναστικό τυπικό και χάθηκε ολοκληρωτικά απο την πρακτική της απο τα μέσα του 15ου αιώνα το αργότερο. Σε ανασύσταση απο τον Αλέξανδρο Λίνγκας και μεταγραφή του Γιάννη Αρβανίτη.

Μακρόπνοο ερευνητικό πρόγραμμα σε εξέλιξη αποτελεί η συλλογή, επεξεργασία, επιμέλεια, έκδοση και ηχογράφηση μεγάλου μέρους των απάντων του Κουκουζέλη, συνθέτη μέγιστου της Βυζαντινής, μορφής σπανιότατης μουσικής αξίας. Με την ευγενή επιχορήγηση του Ωνασείου Ιδρύματος έχει ήδη ολοκληρωθεί ένα πρώτο στάδιο της εργασίας που προβλέπει τη σταδιακή έκδοση βιβλίων και δίσκων ακτίνας. Κυκλοφόρησαν η πρώτη Εκλογή Έργων, που περιλαμβάνει δέκα πέντε μέλη, ανέκδοτα εκτός απο δύο, και η ηχογράφησή τους απο την Χορωδία, σε δίσκο ακτίνας και σε κασσέττα. Η τεχνική επεξεργασία αφορά στον καθορισμό των ρυθμικών ποδών, την τοποθέτηση των έλξεων και τη σήμανση του ισοκρατήματος ώστε να διευκολύνεται η προσέγγιση του σύγχρονου μελετητή κι ερμηνευτή.

Ουσιαστικό επιστημονικό έργο αποτελεί η συστηματική Διδασκαλία της Βυζαντινής Μουσικής με την οποία καταγίνεται η Ε.Β.Χ. Στηρίζεται στο έργο του θεμελιωτή της σύγχρονης διδασκαλίας της Ελληνικής Μουσικής, Σίμωνος Καρά, και τεκμηριώνει, με εμπειριστατωμένη μελέτη των πηγών, απόψεις που προωθούν τη σύγκληση και συμφωνία θεωρητικής και πρακτικής διδασκαλίας αξιοποιώντας την αναβίωση της χρήσεως της ενεργείας των μουσικών σημαδιών στη γραφή ώστε, με τρόπο δυναμικό, δίχως παρέμβαση στην καταγραφή της βασικής μελωδικής γραμής, και αποφεύγοντας την επιζήμια τάση της αναλυτικής γραφής, να αποδίδονται ποικίλματα που έχει διασώσει η προφορική παράδοση, στοιχεία του ύφους της ερμηνείας που αποτελεί σημαντικότερο ζητούμενο στην προσέγγιση ενός μουσικού κόσμου με αυτοτελή αισθητική. Η συστηματοποίηση της διδασκαλίας απο τον Λυκούργο Αγγελόπουλο, που διδάσκει προφορικός επι μακράν σειράν ετών, διατυπώνεται σε συγκεκριμένη πρόταση στο βιβλίο του συνεργάτη του Γιώργου Κωνσταντίνου, του οποίου κυκλοφόρησε ο πρώτος

τόμος που καλύπτει ολοκληρωμένα - θεωρητικά και πρακτικά - την ύλη της πρώτης διδακτικής ενότητας. Στο ίδιο σκεπτικό εντάσσεται και η έκδοση της Ανθολογίας του Πέτρου Μανουήλ Εφεσίου - των αρχών του 19ου αιώνας - που παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον ως σημαντικότερη θεωρητική και μουσική πηγή της περιόδου όπου συντελείται η μεγάλη αλλαγή της Νέας Γραφής, και συμβάλλει καθοριστικά στην κατανόηση της γραφής διασαφηνίζοντας εν τη πράξει την λογική της.

Στο ερευνητικό έργο της Ελληνικής Βυζαντινής Χορωδίας συμμετέχουν συνεργάτες-μελετητές όπως ο προαναφερθείς Γιώργος Κωνσταντίνου και ο Κωνσταντίνος Αγγελίδης, και αρκετοί σπουδαστές της μουσικής σε ρόλους επικουρικούς, κατά κύριον λόγο όμως εκπονείται και καθοδηγείται απο τον Λυκούργο Αγγελόπουλο. Συνδυάζοντας στη δραστηριότητα της Χορωδίας τις πολλαπλές του ιδιότητες ο Αγγελόπουλος ανοίγει δρόμους στην ψαλτική τέχνη και τη μουσικολογική μελέτη με τη συνθετική αντίληψη του δημιουργικού καλλιτέχνη και του ευφυούς ερευνητή. Οι μεγάλοι ορίζοντες της μουσικής του παρουσίας ανοίγονται όχι μόνον απο τις σπάνιες δυνατότητες της φωνητικής του εκφοράς, αλλά κυρίως απο τη μουσική του αντίληψη τού συνόλου έργου, της δομής και της μορφής του, και τη θαυμαστή απόδοση τού ύφους που επιτυγχάνει να κρατεί αβίαστα και στέρεα στο ιδιοφυές μεταίχμιο Ανατολής και Δύσεως που υπήρξε το Βυζάντιο.

15 Δεκεμβρίου 2001

Συνέδριο ΙΕΜΑ

Μιχάλης Αδάμης